

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност доцент в професионално направление Филология 2.1. по специалност „Български език (диалектология)“ за нуждите на Секцията за българска диалектология и лингвистична география, съгласно обявата в ДВ № 7 от 20.01.2017 г. с кандидат: **Илиана Генчева Гаравалова**, д-р, гл. ас. в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“.

Рецензент: Максим Иванов Стаменов, д.ф.н., професор в Института за български език.

1. **Общо описание на представените материали – монографии, статии, доклади, и др.**

Общият брой научни публикации на гл. ас. д-р Илиана Генчева Гаравалова, с които тя участва в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“, е 48, от които: 2 авторски монографии – „Школата на натуралната морфология и българската морфологическа система“ (2003) и „Членуването на съществителните имена в българските говори“ (2014); 1 авторска част в колективната монография „Еркеч – паметта на езика. Традиции и устойчиви тенденции в един архаичен български говор – говора на с. Еркеч (днес Козичино), Поморийско“ (2012); общо 43 научни статии (четири от които в съавторство); 3 научнопопулярни публикации и 1 рецензия. Отделно тя има приноси към две колективни теми на Секцията по българска диалектология и лингвистична география във връзка с работата по Европейския лингвистичен атлас.

2. **Публикации след получаване на научната степен**

В конкурса за доцент И. Гаравалова участва с общо 39 публикации, които не са по темата на дисертационния ѝ труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ (защитен през 2003 г.). Те включват:

- 1 авторска монография (хабилитационен труд): *Членуването на съществителните имена в българските говори*. София: Авангард Прима, 2014, 425 с.; ISBN 78-619-160-346-6;
- 1 монография (член на авторски колектив с още 6 съавтори): *Еркеч – паметта на езика. Традиции и устойчиви тенденции в един архаичен български говор – говора на с. Еркеч (днес Козичино), Поморийско*. София: Мултипринт, 2014, 299 с.; ISBN 978-954-362-097-5;
- 32 научни статии, от които четири в съавторство: 20 статии в наши реферирани списания (две в съавторство); 2 статии в международни научни сборници (в съавторство); 8 статии в научни сборници, издадени у нас; 2 статии в чужди реферирани и индексирани списания.

- 26 доклада на международни и национални научни конференции, 5 от които са били отпечатани в материалите от съответните научни прояви;
- Други: 1 рецензия (в съавторство); 1 хроника; 1 библиография на наш учен; 1 библиографски справочник (в съавторство); 3 научнопопулярни публикации.

Кандидатката притежава образователната и научна степен „доктор“ и има над 13 г. трудов стаж в Института по български език, като заема академичната длъжност „главен асистент“ от 2008 г. С оглед на така представените материали по конкурса И. Гаравалова отговаря на изискванията за придобиване на академичната длъжност „доцент“, съдържащи се в чл. 3, ал. (4), т. 3 на Глава втора от Правилника на ИБЕ „Проф. Л. Андрейчин“ за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности.

3. Обща характеристика на научната, научно-приложната и педагогическата дейност на кандидата

Педагогическата дейност на кандидатката включва: три учебни години лекционен курс в СУ „Св. Климент Охридски“ на тема „Фонетика и лексикология – курс за референт-преводачи“, 30 ч., есенен семестър 2014 – 2017 г. През периода 2013-15 г. е имала общо 4 специализанти от СУ „Св. Климент Охридски“. Тя отчита също научно-популярна дейност на езиковедски теми.

Член е била на организационните комитети на 1 международен и 2 национални научни форуми.

По време на своята професионална кариера в ИБЕ И. Гаравалова е взела участие общо в 12 колективни научни проекта на Института за български език, Института по математика и информатика на БАН и на СУ „Св. Кл. Охридски“, от които от 2008 г. насам (откакто тя е на длъжност гл. асистент) тя е участвала в 7 научноизследователски проекта на Института, сред които се открояват: Европейски лингвистичен атлас (проект по ЕБР) – участник 2011 – 2016 г.; Български диалектен речник – 2004 – 2016 г.; Промяна на лексикалния тип в родопската микродиалектна система (проект по ЕБР) – 2012 – 2015 г. и др. По този начин тя отговаря и на изискванията за заемане на длъжността „доцент“ от Правилника на Института, що се отнася до участие в минимум 3 научноизследователски проекта.

4. Основни научни и научно-приложни приноси

Кандидатката представя като хабилитационен труд монографията *Членуването на съществителните имена в българските говори* (София: Авангард Прима, 2014, 425 с.). Тя е посветена на детайлно проучване и обсъждане на морфологическата категория ‘неопределеност / определеност’ (освен в този труд въпроси, свързани с тази проблематика, се обсъждат и в статии № 14, 16, 17, 18, 21, 23, 24, 26 от описа на публикациите). Посочената категория има голямо значение за изследванията на характера на граматичния строеж както на книжовния български език, така и на диалектно равнище. Видът на членната морфема е една от основните особености при класификацията на говорите и при определянето на техните най-съществени типологични особености. В диалектоложката литература до появата на тази монография имаше само отделни

изследвания на определени говори, но все още липсваше цялостно проучване на проблема, което и става нейна цел.

И. Гавалова от самото начало на научната си кариера демонстрира интереси и ориентация към задълбочената езиковедска теория. В това отношение основният принос в монографията (по конкретно в първа глава, в която се разглежда произходът и същността на тълкуваната морфологичната категория) и съпътстващите я публикации на статии в списания и сборници се заключава в първото по рода си у нас представяне от гледна точка на теорията за граматическите опозиции на основни проблеми като произхода, същността и характера на определителния член, както и на развоя, състава и организацията на категорията 'неопределеност / определеност'. Това позволява на авторката да погледне от друга перспектива и с по-голяма вещина да обсъди някои спорни въпроси като семантиката и начинът на функциониране както на еднoчленната, така и на трoйната система за символизиране на детерминираност на формално равнище, отпадането на словното окончание в позиция пред членния формант и др.

Основният принос на втората глава на монографията се заключава в обстойното представяне на проблема за същността и характера на изследваната категория 'неопределеност / определеност' върху материал от цялото българско езиково землище, като специално внимание се обръща на видовете членни форманти и разпространението им в българското езиково землище. Специално внимание при това се посвещава на различните системи за членуване и архаичните форми със склонен член, доколкото те още са запазени в някои наши говори. Синхронният анализ се допълва с диахронен, като се представят и съхранените етапи от различни периоди от развитието на езика ни. Анализирани са видовете определеност, както и свързаните с нея спорни моменти, отнасящи се до наличието или отсъствието на неопределителен член в диалектите. В разработката е използвана богатата селекция от резултати от лингвoгeoгpaфските изследвания на българските говори от Българския диалектен атлас и материали от публикувани източници.

В третата глава на монографията се обсъжда синтактичният аспект на членуването на съществителните имена в съвременния български език. Тук приносният момент е в поставянето на акцент върху връзката между морфология, синтаксис и комуникативно намерение (темо-ремни отношения в изречението). На тази база и отново с помощта на значителен по обем емпиричен материал се правят съществени обобщения за причините за възникването, развоя и устойчивостта на морфологичната категория 'неопределеност / определеност' в българския език.

В резултат от проучването се предлага представително изследване на проблема за морфологическата категория 'неопределеност / определеност' в книжовния език и в българските говори, като се изгражда цялостна картина на разпространението на различните членни морфеми и видовете системи за членуване върху българската езикова територия. Предлага се авторска класификация и типология на говорите по тази морфологична особеност, както и анализ на причините за възникването, развоя и устойчивостта на морфологическата категория 'неопределеност / определеност' в българската езикова система, наличието на която типологически го сближава с балканските и западноевропейските езици за сметка на славянските (вж. също статия № 26). Представят се и интересни доказателства в подкрепа на тезата, че по своята същност определителният член в българския език е полуаглютинативен формант (вж. също статия № 23).

В няколко свързани помежду си тематично статии (№ 8, 10, 12, 14, 19, 36, 37, 44) се разработва приносен теоретично обоснован подход към проблема за спецификата на развитието на българската морфологична система. На преден план като основна развойна тенденция при т. нар. флективен морфологичен тип езици се изтъква тенденцията към намаляване на средното количество граматическа информация, която могат да носят граматическите морфеми в границите на запазването на най-общите особености на флективния тип. Тази главна ориентация в развоя се съпътства от алтернативни и съпътстващи тенденции, при които акцент се прави върху различията в начина, по който номиналната, прономиналната и глаголната парадигми се променят в диахронен план. И в изследванията по тази проблематика отново проличава от какво значение при работа с емпиричен езиков материал е общата теоретична ориентация на кандидатката с оглед на хоризонта на обобщение, който тя предлага при дискусия на конкретни за всяка от публикуваните статии проблеми.

Оригинален принос с насоченост към практиката на преподаване на българския език в училища, които се посещават от ученици от малцинствата, се съдържа в статията „Наблюдения върху „правилността“ на грешките, допускани в писмената реч на учениците от ромски произход на морфологично равнище“ (№ 11). В нея се демонстрира съществуването на пряка връзка между степента на маркираност (семантична натовареност) на определен член на дадена морфологическа категория (род, число, падеж, употреба на вокатив, на определеност / неопределеност, лице, вид време, залог и наклонение на глагола и на причастия) и срещането на повече трудности при неговото усвояване от ученици билингви в начален и среден курс. Прогнозируемостта по тази линия на допусканията от учениците грешки спомага за организирането на целенасочена работа за тяхното отстраняване. Със същата практическа насоченост е и приносът на статия № 43 „Българистиката в Косово“, където се прави преглед на езиковата ситуация на българската общност там и се обсъждат възможностите да се поддържа българското езиково самосъзнание в нея във връзка с организираните и провеждани ежегодно в с. Речане, Призренско, Република Косово кандидатстудентски курсове по български език, литература и история.

В поредица от статии (№ 20, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 34, 40, 42) се съдържат приноси към уточняването на семантичния обем на определени понятия, когато се работи с езиков материал от диалектите – лексемите, с които тези обекти от действителността се назовават, етимологията на посочените думи, семантични нюанси, по които се различават отделните названия, синонимични отношения, в които те влизат, както и паралели с названията на конкретния десигнат в останалите славянски езици. Тази ориентация идва отново да запълни от определени гледни точки „лакуна“ между лингвистичната теория и практиката в изследванията по диалектология и лингвистична география у нас, която може само да се приветства и в този смисъл работата на И. Гаравалова допълва и разнообразява в теоретическо и методологическо отношение спектъра от подходи и тематика, който се разработва в Секцията за диалектология и лингвистична география.

5. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранна литература

Представен е списък от общо 43 забелязани цитирания, от които 33 в България, а останалите 10 – в издания в чужбина. Сред цитиращите трудове на И. Гаравалова се

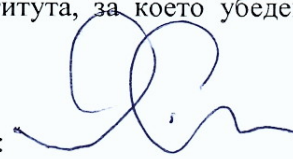
открояват имената на българските учени проф. Р. Ницолова, проф. Ю. Стоянова, проф. Кр. Алексова и др. , а сред чуждестранните – проф. Г. Балаж.

6. Заключение

Научните приноси на кандидатката и цялостната ѝ дейност като член на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ ми дават достатъчно основания да предложа на почитаемите членове на научното жури да присъдят на гл. ас. д-р **Илияна Генчева Гаравалова** академичната длъжност „доцент“ в Института, за което убедено гласувам положително.

02.05.2017 г., София

Рецензент:

/подпис/